Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2024

№ 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Elektron nashr. 938 sahifa.
E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoira Azimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ
Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership ... 10
Ibrokhim Gulomov

Baliqchilikda klasterlarni tashkil etishning nazariy asoslari ... 18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich

Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления 24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли

Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ... 27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna

Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari ... 32
Aziz Zikriyoev

O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari ... 40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna

Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida) ... 45
D. B. O'roqova

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari ... 50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li

Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar ... 55
Igitov Jurabek Kuzibekovich

Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish ... 63
Islamov Ozodjon

Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari ... 67
J. K. Boymurodov

Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari ... 72
Kadirxodjayeva Nilufar Raxmatullayevna

BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish ... 77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li

Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi ... 84
Layli Mirzayeva

Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari ... 88
Luiza Komilovna Xaydarova

Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish ... 93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna

O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari ... 98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich

Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri ... 105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li

Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari ... 110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi

Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari ... 116
Qodirov Azizjon Anvarovich

Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimda sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari ... 121
Saidqulova Firuza Farmonovna

Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari ... 125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi

Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati ... 129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari ... 136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.

Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari ... 143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna

Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar ... 149

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov

Qishloq xo‘jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg‘or xorij tajribasi 154
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich

Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari 159
Yodgorova Xalima To‘lqinovna

Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o‘zaro bog‘liqligi tahlili 165
Raxmatov Adxam Itolmasovich

Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo‘llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish 169
Suyunova Kamilla Baxromovna

Qishloq xo‘jaligida agrokimyo xizmatlar ko‘rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo‘llari 173
Tabayev Azamat Zaripbayevich

Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari 178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.

Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking 183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna

Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy 186
Muhammadiyev Po‘latjon Ilhomjon o‘g‘li, Uzganbayeva Dilnoza Toxtasinovna

The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population 192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o‘g‘li

The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions 196
Babadjanov Abdirashid Musayevich

Behavioral Theory of the Firm 201
Egamberdieva Oydin Abror qizi

The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks 207
Egamova Makhfurat Esanovna

Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан 211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович

Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов 216
Бекимбетова Гулнора Маратовна

Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли 223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна

Меры по снижению доли теневой экономики в стране 228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон қизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли

Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан 232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев

Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане 237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна

Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов 243
Раупов Жамшид Рашидович

Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях 249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана 255
Саиткамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы

Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами 261
Хакимова Майя Юрьевна

Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО 266
Зарипова Саёхат Зафаровна

Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari 271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi

Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili 276
Abdusalomov Jaxongir O‘ktam o‘g‘li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Globallashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati ... 282
Anvarova Z.

The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children ... 286
Axtamov Djamshed Baxromovich

A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment ... 291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammat qizi

Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi ... 296
Avazov Ilxom Ravshanovich

Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi ... 301
Axrorov Zarif Oripovich

Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili ... 309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich

Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis ... 314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna

Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari ... 319
Masharipova Manzura Alimbayevna

Korxonalarda benchmarketing strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari ... 325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna

Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari ... 330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi

Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili ... 334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li

Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish ... 339
Pardayeva Zulfizar Alimovna

Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili ... 343
Rashidov Jamshid Xamidovich

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni ... 348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li

Raqamli iqtisodiyot sharoitda xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari ... 352
Suyunov Asror Baxtiyorovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitda telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari ... 356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari ... 360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna

Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari ... 366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi

Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati ... 371
Xodjayev Anvar Rasulovich

Transport Decarbonization Strategy ... 377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli

Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish ... 382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna

Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari ... 387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich

Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi ... 390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev

Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash ... 394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev

Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish ... 399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li

Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati ... 404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna

Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari ... 409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich

Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi ... 416

Bayisbayev Javlon Nurlanovich

Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishiga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida)......421
Bozorova Lobar Nuralevna

Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий......427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи

Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri......432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich

Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari......438
Maxmudov Omon Tuxtayevich

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish......442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna

Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar......447
Nazarova Kamola Sattorali qizi

Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi......453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich

O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari......460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat

Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari......467
Turaeva Mastura Kurbanovna

Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса......471
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев

Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari......478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich

Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish......482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna

Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari......485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich

Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi......490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish......495
Xamidova Z. U.

Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati......501
Xudayarova Xurshida Abdunazarovna

Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi......505
Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li

Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish......511
Shaymatova Nargiza Ashurovna

Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari......516
Shodmonova Odina G'ofur qizi

Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili......520
Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li

Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati......525
Eldor Uskanov

Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari......530
Yusupova Jamila Karamatdinovna

Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida)......534
Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich

Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash......541
Sobirov Azizbek Avzbekovich

Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari......548
Gadaev Ismat Yadgarovich

Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar:

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

to'siqlar va yechimlar 551
Irgasheva Gulbahor Sodiqovna

O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari 554
Kobilova Nasiba Xurramovna

Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy 561
Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich

Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market 566
Musyeva Shoira Azimovna

Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi 570
Odina Nabiyevna Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi

Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish 575
Rashidova Xadicha Tursunalievna

Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modellashtirish yo'llari 581
Raxmanov Mexridin Sindarovich

Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba 586
Tashmatov Rustam Xusanovich

Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari 592
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich

Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti 595
Zilola Jumanova

Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан 602
Абдуллоев Фуркат Олимджонович

Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана 607
Кадиров Алишер Исмаилович

Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов 611
Раупов Жамшид Рашидович

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar 617
Rashidova Odina Olimjon qizi

Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане 622
Камалов Камоладдин Кахрамонович

Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni 626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich

Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari 630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi

Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotteling 635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna

Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari 644
Norboyev Odil Abrayevich

Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida 649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyevna

O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari 654
Taxir Urkinbayev

Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari 658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich

Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification 663
Uktamova Nozima Narzulla kizi

Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari 667
Yadgarov Akram Akbarovich

Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц 673
Базарова Нигора Равшановна

Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash 684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich

Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari 689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS

Tashqi mehnat migratsiyasi 694
O. N. Djurayev

Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash 699
Otaboyeva Dildora

Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlat tajribasi 705
Raimov Xurshid Muxtorovich

Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari 711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich

O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar 716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li

Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari 723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich

O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari 731
Davranov Iskandar Jumayevich

Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish 738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li

Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development 744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi

"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida 749
Muminova Elnoraxon Abdukarimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi

Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari 754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish 759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna

Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан 766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонова Шахрибону Бахромжон кизи

Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari 774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov

O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish 780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich

Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений 787
Жанзаков Бекзот, Жонузоков Мирзабек

Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati 795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna

Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов 802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризоевна

Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantishning konseptual asoslari 806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna

Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari 814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich

Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari 819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna

Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari 823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich

Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari 832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.

Kriptovalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar 835
Berdiqulov Jurabek

Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish 837
Hamroyev Sherzod Axtamovich

O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati 843
Turdimuratova Aziza Alisherovna

Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va

uni arima modeli asosida prognozlash....846
Abdunazarova Shahnoza Norqo‘chqor qizi

Qishloq xo‘jaligi tarmog‘ining mamlakat iqtisodiyotidagi o‘rni va undagi tarkibiy o‘zgarishlarni statistik baholash....856
Zakirova Umida Maxamadaminovna

O‘zbekiston Respublikasida xizmat ko‘rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati....863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich

Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o‘rni va ahamiyati....872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek

Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики....876
Алиева С. С.

Роль применения информационных технологий “BLOCKCHAIN” в совершенствовании системы бухгалтерского учета Республики Узбекистан....881
Холбеков Расул Олимович

Sanatoriy-sog‘lomlashtirish muassasasida ichki audit qanday amalga oshiriladi: usullari....886
Shafkarov Faxriddin Xudayberdievich

Tashqi savdo operatsiyalarining yagona elektron axborot tizimida umidsiz qarzdorlik masalasi....892
Tashmuxamedov Dilmirod Mirabzalovich

Принципы формирования отчета о финансовых результатах в национальной и зарубежной практике....897
Эргашева Шахло Тургуновна

Xalqaro raqamli integratsiyaning O‘zbekiston an’anaviy banklarning raqobat muhitiga ta’siri....907
Abdujabbarov Abdurasul Abdurashid o‘g‘li

O‘zbekistonda turizm sohasida kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish: muammolar va strategiyalar....915
Eshmurodov Rustam Sayfiddin o‘g‘li

Yoshlar turizmini rivojlantirishda ommaviy va alternativ turizmning o‘rni hamda volontyorlikning hususiyatlari....918
Allayor Norboyev Ismoilovich

Parrandachilik statistikasi ko‘rsatkichlar tizimini shakllantirishning nazariy asoslari....922
Bobomuratov Imomqul Islamovich

Iqtisodiyotda kambag‘allik darajasini qisqartirishda moliya bozori instrumentlaridan foydalanish imkoniyatlari....927
Shaxnoza Qobilova

Sohibqiron Amir Temur va Adam Smitning soliqlarga bo‘lgan qarashlarining xususiyatlari to‘g‘risidagi fikrlar....932
Alimov Ilxomjon Ikromovich

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

PARRANDACHILIK STATISTIKASI KO'RSATKICHLAR TIZIMINI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI

ORCID: 0009-0005-7335-0233

Bobomuratov Imomqul Islamovich
Termiz davlat universiteti

Annotatsiya: Maqolada statistik ko'rsatkichlarning mohiyati va ularning parrandachilik sohasida shakllantirish xususiyatlari yoritib beriladi.

Kalit so'zlar: Oziq-ovqat xavfsizligi,parrandachilik, statistik ko'rsatkich,statistik ko'rsatkichlar tizimi, parranda bosh soni, o'rtacha soni,parranda mahsuldorligi, tuxum ishlab chiqarish, parranda go'shti ishlab chiqarish, aholi turmush darajasi.

Abstract: The article describes the essence of statistical indicators and their formation features in the field of poultry farming.

Key words: Food safety, poultry farming, statistical indicator, system of statistical indicators, number of poultry heads, average number, poultry productivity, egg production, poultry meat production, standard of living of the population.

Аннотация: В статье раскрыта сущность статистических показателей и особенности их формирования в птицеводстве.

Ключевые слова: Продовольственная безопасность,птицеводства, статистический показатель, система статистических показателей, поголовье птицы, средняя численность, продуктивность птицы, производство яйцо, производство мяса птицы, уровень жизни населения.

KIRISH

Statistik tadqiqotlar, uning ko'lami va maqsadlaridan qat'i nazar, har doim turlicha statistik ko'rsatkichlarni hisoblash va tahlil qilish bilan yakunlanadi. Parrandachilikda ham statistik ko'rsatkichlar uning faoliyati bilan bog'liq o'ziga xos xususiyatlarni hisobga olgan holda statatistik tadqiqotda qo'llaniladi.

Parrandachilik chorvachilikning muhim tarmog'i sifatida ushbu tarmoqning holati va rivojlanishini kompleks baholash ko'rsatkichlar tizimi asosida amalga oshiriladi.

Barcha statistik ko'rsatkichlar to'plam birliklarini qamrab olish bo'yicha alohida va umumiy, ifodalanish shakliga ko'ra – mutlaq, nisbiy va o'rtacha ko'rsatkichlarga bo'linadi.

Mutlaq ko'rsatkichlar ommaviy hodisa va jarayonlarning mohiyati va belgilarini ta'riflovchi ko'rsatkichlarni o'z ichiga oladi. Bu ko'rsatkichlar uchun xos xususiyat – ularni tuzishda statistika bilan bir qatorda boshqa fanlar ham qatnashadi, aniqrog'i ularning ilmiy tushuncha va ta'limotlariga statistika tayanadi. Ushbu toifa ko'rsatkichlariga parrandalar bosh soni, yetishtirilgan tuxum va go'sht hajmi, mahsulot tannarxi kabi ko'rsatkichlarni kiritish mumkin. Mutlaq statistik ko'rsatkichlar natura, shartli natura, mehnat, qiymat o'lchov birliklarida ifodalanadi.

Nisbiy ko'rsatkichlar ommaviy hodisa va jarayonlarning ichki tuzilishi, o'zaro munosabatlari va bog'lanishlari hamda rivojlanish intensivliga xos xususiyatlarni ifodalaydi. Bunday toifadagi statistik ko'rsatkichlarga shartnoma rejasining bajarilishi, dinamik ko'rsatkichlar, tuzilmaviy ko'rsatkichlar va taqqoslama ko'rsatkichlarni kiritish mumkin. Ular koefitsient, foiz, promille va proditsimille o'lchov birliklarida ifodalanadi.

O'rtacha miqdorlar bir turdagi va xildagi to'plam birliklarini o'zgaruvchan belgilar asosida umumlashtirib ta'riflovchi miqdorlar tushuniladi. O'rtacha miqdorlarni hisoblash orqali o'rganilayotgan to'plamda kechadigan qonuniyatlarni tendentsiyalarni aniqlash va o'rganish mumkin. Parrandachilik tarmog'ida foydalaniladigan bunday statistik ko'rsatkichlar sarasiga parrandalar mahsuldorligi (bir ona tovuq hisobiga olingan tuxum, parrandalarning o'rtacha vazni), parrandalarning o'rtacha yillik bosh soni, parrandachilik sohasida faoliyat qiladigan xodimlarning o'rtacha daromadi va boshqalar.

Odatda, statistika tomonidan oʻrganiladigan jarayon va hodisalar ancha murakkab boʻlib, ularning mohiyatini yagona koʻrsatkich orqali aks ettirib boʻlmaydi. Bunday hollarda statistik koʻrsatkichlar tizimidan foydalaniladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Chorvachilik statistikasi boʻyicha ilmiy va oʻquv adabiyotlarida turli mualliflar statistik koʻrsatkichlarning turli tizimlarini taklif qiladilar, ularning aksariyati fundamental farqlarga ega emas va farq faqat hisob maʼlumotlarining toʻliqlicha ekanligidir.

X.Xoʻjaqulov chorvachilik tarmogʻidagi koʻrsatkichlar tizimini ikki toifaga ajratadi:

- hayvon va parranda bosh soni va tarkibi koʻrsatkichlari;
- chorvachilik mahsuloti koʻrsatkichlari [8].

A.A.Zinchenko oʻz tadqiqotlarida chorvachilikda qishloq xoʻjalik hayvonlari miqdori koʻrsatkichlari, chorvachilik mahsuloti koʻrsatkichlari, chorva mahsuldorligi koʻrsatkichlari va chorva mahsulotlari ishlab chiqarish sharoitlarini tavsiflovchi koʻrsatkichlarga ajratadi [5].

A.I.Gozulov esa bu koʻrsatkichlarga qoʻshimcha ravishda yem-ozuqa bazasi koʻrsatkichlarini kiritadi [3].

N.K.Koborov oʻz izlanishlarida bu koʻrsatkichlar tizimini yanada toʻldirib, ularni:

- qishloq xoʻjaligi mollarining soni va tarkibining koʻrsatkichlari;
- qishloq xoʻjalik mollarini qayta yetishtirish koʻrsatkichlari;
- chorvachilik mahsulotlarining koʻrsatkichlari;
- chorvachilikni ishlab chiqarishini tashkil etish koʻrsatkichlari;
- ozuqa (yem-xashak) bazasi koʻrsatkichlariga ajratadi [16].

B.I.Bashkatov darsligida ularni:.

- qishloq xoʻjalik mollari sonining tur va zoti boʻyicha miqdori hamda tarkibining koʻrsatkichlari;
- mollar sonini qayta ishlab chiqarishning koʻrsatkichlari;
- yem-xashak bazasi, ozuqa sarflanishi hamda mollarni boqish darajasi holatining koʻrsatkichlari;
- zootexnik chora-tadbirlarning koʻrsatkichlari;
- ayrim turdagi chorvachilik mahsulotlari ishlab chiqarish hajmining koʻrsatkichlari;
- chorvachilik mahsulotlari sifatining koʻrsatkichlari;
- chorvachilik mahsulotlari nobudgarchiligining koʻrsatkichlariga ajratadi [2].

Koʻrib chiqilgan chorvachilik statistikasi koʻrsatkichlarining tizimi takomillashtirilishi va hozirgi bosqichdagi chorvachilik statistikasiga daxldor boʻlgan qator koʻrsatkichlar bilan toʻldirilishi mumkin. Koʻrsatkichlar tizimidagi mazkur toʻldirishlar bozor munosabatlarining rivojlanishi bilan bogʻliq boʻlgan mamlakat iqtisodiyotida yuz berayotgan oʻzgarishlar tufayli ...qishloq xoʻjaligi statistikasi koʻrsatkichlarining sifati, ishonchliligi va shaffofligini yanada oshirishdan iborat [1].

Koʻrsatkichlar tizimining koʻproq umumiylashtirilganini X.Xoʻjaqulov taklif qiladi. Mazkur tizim koʻrsatkichlarning ikkita umumlashtiruvchi blokini oʻziga qamrab oladi:

- hayvon va parrandalar boshining soni va tarkibining koʻrsatkichlari;
- chorvachilik mahsulotlarining koʻrsatkichlari:
- hayvon va parranda yetishtirish mahsuloti, sut yetishtirish, jun yetishtirish, tuxum yetishtirish, asal yetishtirish [8].

A.A.Zinchenkoning ishida oʻz ichiga koʻrsatkichlarning quyidagi toʻrtta blokini qamrab oluvchi batafsilroq koʻrsatkichlar tizimi keltirilgan.

- qishloq xoʻjalik hayvonlari miqdorining koʻrsatkichlari;
- chorvachilik yalpi mahsulotining koʻrsatkichlari;

- hayvonlar mahsuldorligining koʻrsatkichlari;
- ishlab chiqarishning moddiy sharoiti va xarakterini tavsiflovchi koʻrsatkichlar [8].

A.I.Gozulovning ilmiy yondashuvlarida keltirilgan chorvachilik mahsulotlari koʻrsatkichlarining tizimi ham, shuningdek, koʻrsatkichlarning toʻrtta blokini qamrab oladi, lekin sifat jihatidan ularning farqi unchalik katta emas. Dastlabki uchta blokning bir-biriga toʻla mos kelgani holda, toʻrtinchi blok ozuqa (yem-xashak) bazasi koʻrsatkichlarini oʻz ichiga oladi [3].

N.K.Koborov muharrirligi ostida yozilgan darslikda 5 ta blokli koʻrsatkichlar tizimi koʻrib chiqilgan [16]. Shuni ta’kidlash kerakki, mazmunan bu darslik yuqorida koʻrib chiqilgan ishlarga oʻxshash va ishlab chiqarishni tashkil etish koʻrsatkichlari bilan toʻldirilganligi uchun toʻlaroq hisoblanadi. Mazkur koʻrsatkichlar tizimi quyidagi koʻrinishga ega:

- qishloq xoʻjaligi mollarining soni va tarkibining koʻrsatkichlari haqida;
- qishloq xoʻjalik mollarini qayta yetishtirish koʻrsatkichlari haqida;
- chorvachilik mahsulotlarining koʻrsatkichlari haqida;
- chorvachilikni ishlab chiqarishini tashkil etish koʻrsatkichlari haqida;
- ozuqa (yem-xashak) bazasi koʻrsatkichlari haqida.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasini parrandachilikda statistik koʻrsatkichlar tizimini shakllantirish oshirish boʻyicha mamlakatimiz hamda xorijiy olimlarning olib borgan ilmiy tadqiqot natijalari,shuningdek, Oʻzbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining “Qishloq xoʻjaligi sohasida statistik ma’lumotlar bazasini kengaytirish va takomillashtirish chora-tadbirlari toʻgʻrisida”gi 2021-yil 26-fevral, 104-sonli Qarori va qishloq xoʻjaligi sohasidagi statistik koʻrsatkichlar tizimini shakllantirish boʻyicha Prezident huzuridagi Davlat statistika agentligi tamonidan amalga oshirayotgan chora tadbirlar tashkil etadi. Shu bilan birga, rivojlangan xorijiy mamlakatlarda parrandachilikda koʻrsatkichlar tizimini modellashtirish va prognozlashtirishning oʻziga xos xususiyatlarini oʻrganish, Oʻzbekistonda parrandachillikni yanada rivojlantirish va davlat tamonidan qoʻllab-quvvatlash chora tadbirlarini amaliyotga kiritishda katta turtki boʻlishi mumkin. Shu nuqtai nazardan ushbu tadqiqotning metodologik jihati mamlakatimizda parrandachilikda statistik koʻrsatkichlar tizimini shakllagtirish va takkomillashtirish gʻoyalarini amaliyotga joriy yetish yoʻllarini asoslashdan iborat.

TAHLIL VA NATIJALAR

Statistik koʻrsatkichlar muayyan hodisalar va jarayonlarning umumlashtiruvchi hajmlarni va miqdoriy nisbatlarni ifodalovchi kategoriyadir. Ushbu koʻrsatkichlar muayan hudud va turli vaqt oraliqlarida chorvachilik tarmogʻining holati, rivojlanishi hamda chorva mahsulotlarini iste’mol qilish barqarorligiga obyektiv baho berishi imkonini beradi.

Statistik koʻrsatkichlar, deb ma’lum makon va zamon sharoitida ommaviy hodisa va jarayonlarning holatini, rivojlanishini, tuzilishini, oʻzaro bogʻlanishlarini ifodalovchi me’yorlar tushuniladi [9].

Statistik koʻrsatkichlar tizimi – bu shunchaki alohida olingan koʻrsatkichlar yigʻindisi boʻlmay, balki amalda mavjud belgi va hodisalarning oʻzaro aloqalarini aks ettiruvchi dialektik yagona birligidir.

Shuning uchun chorvachilikning statistik koʻrsatkichlar tizimini yaratishda iqtisodiy va statistik yondashuvlarni farqlagan holda ma’lum talablarga qat’iy rioya qilish kerak.

Koʻrsatkichlar tizimini yaratishda iqtisodiy talablar quyidagilarni oʻz ichiga oladi: iqtisodiy qonunlarga muvofiq kelishi, ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishning hozirgi bosqichida iqtisodiy siyosatning mohiyatini adekvat aks ettirish, oʻrganilayotgan hodisaning oʻziga xos xususiyatlarini hisobga olish va oʻrganilayotgan hodisaning aniq ifodalashi.

Statistik koʻrsatkichlar tizimini yaratishga qoʻyiladigan statistik talablarga quyidagilar kiradi: koʻrsatkichlar tizimining iqtisodiy-statistik tadqiqotlarning maqsad va vazifalariga muvofiqligi, tizim koʻrsatkichlarining taqqoslamaligini ta’minlash, ularni hisoblashning yagona metodologiyasining mavjudligi, tizim koʻrsatkichlari oʻrtasidagi mantiqiy bogʻliqlik, oʻrganilayotgan obyektni aks ettirishning kompleksligi va toʻliqligi.

Bundan tashqari, quyidagilar zarur: maksimal tahliliy daraja, statistik ma’lumotlarni olishning joriy tizimiga asoslangan ishonchli axborot bazasining mavjudligi, natijalarni iqtisodiy talqin qilish imkoniyati, natijalarning yaxlitligi, uzluksizligi va tizimning bir xil davriyligi. Mamlakat iqtisodiyotidagi oʻzgarishlar bilan birga statistik koʻrsatkichlar tizimi ham oʻzgarishi kerak.

Hozirgi vaqtda koʻrsatkichlar tizimini yaratishning asosiy amaliy va uslubiy yondashuvlari qayta koʻrib chiqilmoqda. Bu ayniqsa muhimdir, chunki ijtimoiy hodisalarning ijtimoiy-iqtisodiy tabiatidagi barcha oʻzgarishlar statistik koʻrsatkichlar tizimida eng aniq namoyon boʻladi.

Shunday qilib, yuqorida sanab oʻtilgan talablardan kelib chiqqan holda, chorvachilik statistikasi koʻrsatkichlari tizimi quyidagilarni taʼminlashi kerak: tarmoq holatini har bir bosqichda ishonchli va har tomonlama yoritish; uning rivojlanish qonuniyatlarini va eng muhim oʻzaro bogʻliqlarini ochib berishi; ishlab chiqarish samaradorligini baholash va uni tartibga solish chora-tadbirlari; mavjud nomutanosibliklarni va ularni bartaraf etishning imkoniy yoʻllarini aniqlash, shuningdek, mavjud zaxiralardan foydalanish.

Parrandachilik statistikasi koʻrsatkichlari tizimi har doim tarmoqning holatini ishonchli va har tomonlama qamrab olishi, uning rivojlanishidagi qonuniyatlarini va eng muhim oʻzaro bogʻliqlarni ochib berishi, ishlab chiqarish samaradorligini va uni tartibga solish choralarini baholashi, mavjud nomutanosibliklarni ochib berishi, ularni bartaraf etish va mavjud zaxiralardan foydalanishning mumkin boʻlgan yoʻllarini koʻrsatishi kerak.

Bu tizim birinchi navbatda ikkita maxsus koʻrsatkichlarni qamrab oladi:

1. Qishloq xoʻjalik parrandalarining bosh soni koʻrsatkichlari - soni, tarkibi, sifati, harakati va foydalanish koʻrsatkichlari. Bu qishloq xoʻjalik parrandalarining doimiy yangilab borish (parvarishlash) zarurati boʻlib, u podani koʻpaytirishning maxsus koʻrsatkichlarini oʻrganishni talab qiladi.
2. Parrandachilikning yalpi mahsuloti koʻrsatkichlari (hajmi, tarkibi, sifati, shakllanishi va harakati), parrandalarning mahsuldorligi, donli ekinlarning hosil va hosildorligi koʻrsatkichlari bilan mos kelgan kelgan holda).

Parrandachilik mahsulotlari ishlab chiqarish dinamikasining oʻzgarishiga ikki omil taʼsir qilgan. Birinchidan parrandalar bosh soni va ularning mahsuldorligi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Statistik koʻrsatkichlarni shakllantirishda, hisoblashda, oʻrganilayotgan hodisalarni adekvat ifodalash uchun quyidagi qoidalarga rioya qilingani maʼqul:

1) iqtisodiy nazariya va statistika metodologiyasiga suyangan holda hisoblangan koʻrsatkichlar iloji boricha oʻrganilayotgan hodisalarning mohiyatini ifodalab, ularga miqdoriy baho bersin, umummilliy tushunchalar bilan bogʻliqligi;
2) koʻrsatkichlar hisoblanayotgan asos maʼlumotlarning har tomonlama toʻliqligi;
3) boshlangʻich asos maʼlumotlar va hisoblash texnologiyasi boʻyicha ularni taqqoslash mumkinligini va ishonchliligini taʼminlash;
4) hodisa va predmetlarni oʻrganish, tushunish uchun uni yoymoq, tuzuvchi boʻlaklarga boʻlmoq, uni ayrim belgilarini ajratmoq, yaʼni tahlil qilish. Maʼlumki, oʻrganilayotgan predmetni xayolan boʻlaklarga boʻlish tahlil deyiladi;
5) tahlil (analiz) bilan sintez qilishni taʼminlash;
6) induktsiya va deduktsiyani taʼminlanish, yaʼni koʻrsatkichlarni hisoblashda fikrni yakkalikdan umumiyga qarab (yoki teskarisi) harakatni taʼminlash.

Shunday qilib, yuqorida sanab oʻtilgan talablardan kelib chiqqan holda chorvachilikning muhim tarmoqlaridan biri sifatida parrandachilik statistikasining tizimi quyidagilarni taʼminlashi kerak:

- tarmoqning har bir bosqichdagi holatini ishonchli va har taraflama yoritish;
- uning taraqqiyotidagi qonunlarni hamda eng mohiyatli oʻzaro bogʻliqliklarni ochib berish;
- ishlab chiqarishni amalga oshirish hamda uni tartibga solib turish chora-tadbirlarining samaradorligini baholash;
- mavjud boʻlgan nomutanosibliklarni aniqlash va ularni bartaraf etishning yoʻllarini belgilash.

Parrandachilik statistikasida ikki turdagi statistik toʻplamlar bilan shugʻullaniladi:

- kuzatish birligi hisoblangan qishloq xoʻjalik parrandalariga ega qishloq xoʻjaligi korxonalari (tijorat korxonalari), fermer xoʻjaliklari va dehqon(aholi xoʻjaliklari):
- turi, jinsi, yoshi, vazni, mahsuldorlik, salomatlik holati, foydalanish xarakteri belgilariga ega qishloq xoʻjalik parrandalari.

TARAQQIYOT ПРОГРЕСС PROGRESS

Parrandachilik statistikasining ko'rsatkichlarini olish va tahlil qilish hududiy, ijtimoiy va tarmoq kesimida amalga oshiriladi. Obyektiv mavjud ko'rsatkichlar tizimini to'liqligi va qamrab olish darajasi boshqaruv darajasiga, axborot-tahlil vazifalariga bo'lgan ehtiyojga, uni o'rganishning moddiy va boshqa imkoniyatlariga bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Qishloq xo'jaligi sohasida statistik ma'lumotlar bazasini kengaytirish va takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2021-yil 26-fevral, 104-sonli qarori,
2. Башкатов Б.И. Статистика сельского хозяйства с основами общей теории статистики: Курс лекций. — М.: Тандем: Экмос, 2001. —352 с.
3. Гозулов А.И., Гранков В.П., Мержанов Г.С. Статистика сельского хозяйства. — М.: Статистика, 1967. —267 с.
4. Дарда Е.С. Статистический анализ и прогнозирование производства основных видов продукции животноводства: Монография. – М.: ИНО, 2011. – 109 с.
5. Зинченко А.Р. Сельскохозяйственная статистика с основами социальноэкономической статистики. —М.: изд. МСХА, 1998. —345 с.
6. Xasanov A.A. Chorvachilik mahsulotlari asosiy turlarini ishlab chiqarishning statistik tadqiqoti. —Avtoreferat. —T: 2019
7. Xatamov O., Bobomuratov I. Parrandachilikni rivojlantirishning hududiy iqtisodiy statistik tahlili. Agroiqtisodiyot. Ilmiy-amaliy agroiqtisodiy jurnal. 4(14)2019
8. Xo'jaqulov X.D. va boshqalar. Qishloq xo'jaligi statistikasi. —Toshkent, 2015. 342-b.
9. Soatov N.M. Tillaxo'jaeva G.N. Statistika nazariyasi. Darslik. – T.: TDIU, 2005. – 248-bet.
10. Bobomuratov, I. I. (2023). Surxondaryo viloyatida tuxum yetishtirishining iqtisodiy statistik tahlili // GOLDEN BRAIN, 1(18), 38-45.
11. Imomqul, B. (2023). Parrandachilik mahsulotlarining asosiy turlarini ishlab chiqarishni ko'p omilli regrission tahlil qilish va pragnozlashtirish. Journal of Universal Stsientse Research, 1(6), 804-808.
12. Bobomuratov, I. (2021). Davlat tomonidan qo'llab quvvatlash-parrandachilik samaradorligini oshirish omili sifatida // Iqtisodiyot va ta'lim, (5), 42-48.
13. Bobomuratov, I. I. (2023). Surxondaryo viloyatida tuxum yetishtirishining iqtisodiy statistik tahlili // GOLDEN BRAIN, 1(18), 38-45.
14. Bobomuratov, I. I. (2023). Surxondaryo viloyatida parranda go 'shti yetishtirishning iqtisodiy statistik tahlili // SCHOLAR, 1(18), 35-41.
15. Islamovich, B. I. (2024). Statistical Study of Poultry Farming in Surkhandarya Region // Multidistsiplinary Journal of Stsientse and Technology, 4(4), 28-34.
16. Статистика сельского хозяйства / Под ред. Н.К. Коборова. —М.: Финансы и статистика, 1989.–387 с.

Jurnal sayti: https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz

Yashil IQTISODIYOT va TARAQQIYOT
Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda ""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.
El.Pochta: sq143235@gmail.com
Bot: @iqtisodiyot_77
Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:
""Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali
O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.